

Kildepakke med 360-video

Utviklet av: Herman Nyborg Heyning

Trinn: Ungdomstrinnet

Fag: KRLE

Tema: Kilder, Kildekritikk, 360-video, Islam, Ritualer

Ressurser: PC/nettbrett, undervisningens tilhørende kilder i papirform eller digitalt

360 ressurs: <https://www.youtube.com/watch?v=9QhGZi113xg>

Mål med økten:

- Analysere og reflektere kritisk over kilder i religionsfaget (her rettet mot islam).
- Elevene skal reflektere over kilder fra både troende og ikke-troende og kilder i ulike formater der 360-video er en av flere sentrale kilder til å lære om ritualet Hajj (pilegrimsreisen i islam).
- Ved å lære fra flere kilder fra både innenfra- og utenfraperspektiver bidrar dette til å utvikle forståelse for religion som et sammensatt fenomen.

Relasjon til læreplanverket:

LÆREPLAN I KRLE

- Kjerneelement to:
 - elevenes forståelse av religioner og livssyn utdypes og utfordres gjennom analyse av og kritisk refleksjon over kilder, normer og definisjonsmakt.
- Kompetansemål:
 - sammenligne og vurdere kritisk ulike kilder til kunnskap om religioner og livssyn (etter 10. trinn)

Gruppestørrelse: Hel klasse delt inn i grupper på 3-5 elever.

Tid: 90-120 min

Hva handler opplegget om:

I dette undervisningsopplegget skal elevene lære om den muslimske høytiden Hajj ved hjelp av en kildepakke. Elevene skal få en kort innføring om ritualets bakgrunnshistorie og generell informasjon om ritualet slik læreboken ofte fremstiller det. Vise bilder av hvordan det ser ut i Mekka, hvor Mekka ligger på kartet og forklaring av Hajj som en av de fem søylene. Deretter skal elevene deles inn i grupper og få utdelt hver sin kildepakke som inneholder seks ulike kilder til kunnskap om hajj. Elevene studerer kildene med tilhørende refleksjonsspørsmål som elevene skal diskutere og reflektere rundt i gruppa.

Fagdidaktisk begrunnelse

Det å jobbe med kilder er nevnt på mange ulike måter i ulike deler av læreplanverket. Både i den overordnede delen av læreplanen og i læreplanen for KRLE faget er kilder nevnt uten at det er helt tydelig hva det egentlig vil si å jobbe med kilder i vårt fag.

Arbeid med kilder har litt ulike betydninger og mål. I KRLE faget er kildekritikk og arbeid med kilder lite tematisert i fagdidaktikken, men vi kan likevel koble det å jobbe med kilder i faget til Eidhamars modell for hvordan vi kan forstå religion fra de ulike perspektivene personlig/faglig innenfra- og utenfraperspektiver (Eidhamar, 2019). Videre har Jacksons fortolkende tilnærming, gjennom de tre nivåene individ-, gruppe- og tradisjonsnivå, en måte å forholde seg til hvordan kilder i religion representeres (Jackson, 2016).

Religionsdidaktikeren Geir Winje og hans fire s'er er også relevant og nært knyttet til kildekritikk i religionsfaget slik vi kjenner kildekritikk fra historiefaget (Winje, 1999).

Undervisningen skal stimulere til kritisk refleksjon.

360-video som en av kildene, er inkludert for å undersøke teknologiens potensiale til å lære om islam. Videoen som er inkludert i dette opplegget er en upolert og uredigert video som lar elevene være flue på veggen i mekka. På den måten har videoen et potensiale til å la elevene oppdage, utforske og gjøre seg observasjoner som både er forventet og kjent fra andre kilder, men som også er uforventet og bryter med forforståelser.

Gjennomføring

Intro (ca 10 min)

Undervisningsopplegget starter med en introduksjon av begrepet sammensatt fenomen.

Introduksjonen jeg hadde lyder litt som dette:

Dere skal lære om en høytid i islam i dag. Høytiden kalles for hajj.

Dere skal lære om denne høytiden gjennom å lese, se og høre på ulike kilder.

Før vi setter i gang har jeg lyst til å forklare noe til dere.

Et puslespill består av flere puslespillbrikker. Når vi ser på én puslespillbrikke kan vi kanskje se en farge, et mønster, kanskje en gjenstand. Vi kan kanskje få et hint til motivet den er en del av.

Når vi sakte, men sikkert setter brikkene sammen får vi flere og flere pekepinner, men det er ikke før vi har satt sammen alle puslespillbrikkene at vi først ser hele motivet.

Da kan vi beskrive motivet i detalj.

Brikker satt sammen til et helt bilde er en metafor for begrepet «sammensatt fenomen».

Videre kommer en kort undervisning om hajj basert på informasjon fra læreboken elevene bruker i KRLE.

Bildet av hvordan det ser ut i Mekka:

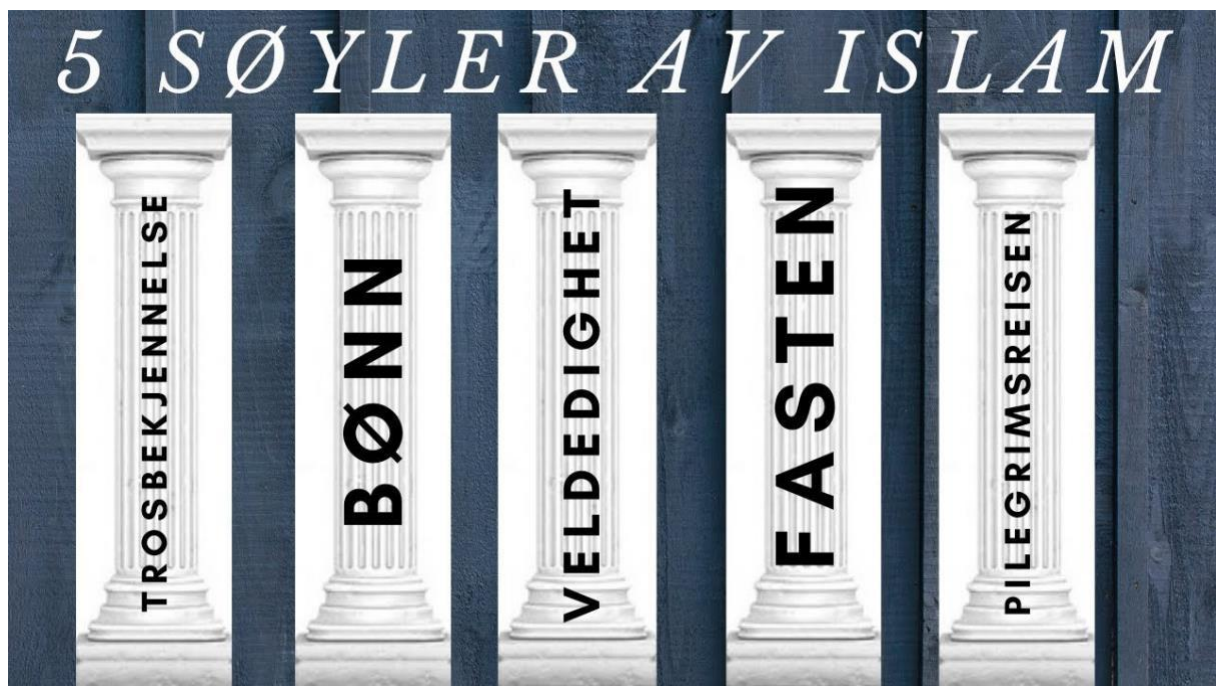
Forklaring av hajj som en av fem søyler:

De religiøse pliktene Gud har pålagt alle muslimer, kalles for de fem søylene. Søyler fordi de bærer islam. Trosbekjennelsen, bønner, fasten, skatten og pilegrimsreisen (Hajj). Hajj er tema i dag.

Videre litt mer generelt om hajj:

Alle muslimer som har mulighet til det, skal minst en gang i livet reise til mekka på pilegrimsreise. Det skjer i den tolvte måneden i den islamske kalenderen. I år er det i slutten av juni. Pilegrimsreisen skjer i byen Mekka i Saudi-Arabia og det kommer flere millioner mennesker hvert år for å utføre hajj. Også fra Norge blir det arrangert reiser ned dit. Pilegrimene har på seg hvite, enkle klær for å understreke at alle er like for gud, både rike og fattige.

Hajj avsluttes med en stor fest, id al-adha. Dette er en fest som skal minne muslimene om at profeten Abraham var villig til å underkaste seg Gud og ofre sønnen sin, men at Gud var barmhjertig da han ba Abraham om heller å ofre et dyr. Over hele verden skal derfor muslimer slakte et dyr under denne høytiden. Mye av kjøttet gis bort til de fattige.

Forklaring av hvor mekka ligger på kartet:

Som nevnt utføres hajj i Mekka i Saudi-Arabia.
En by vest i Saudi-arabia med mer enn 1,6 millioner innbyggere.
Islams helligste by, og religionens geografiske sentrum.
Den som ber, vender seg mot mekka
De døde begraves i retningen mot mekka.

Etter denne introduksjonen fortelles det til elevene at dette er en lærebokfremstilling av hajj, og det er deres første puslespillbrikke.

Hoveddel 60 min

Elevene settes i grupper etter introduksjonen og kildepakken deles ut. Kildepakken består av disse seks ulike kildene:

«Han er Gud, Én.
Gud, den Evigvarende.
Ikke har Han avlet noen, ei
heller er Han selv blitt avlet.
Ingen er Hans like.»

Muslimene tror at Gud har talt til menneskene gjennom *profeten* Muhammad. Vi sier at Gud åpenbarer seg når han viser seg for mennesker og snakker til dem. Muslimene tror at Gud åpenbarte sin vilje for menneskene gjennom Muhammad. Guds ord til profeten skulle senere bli til Koranen, muslimenes hellige bok. Muhammad ble født i år 570. Som mange andre på den tiden kunne han ikke lese eller skrive. Budskapet fra Gud var noe han hørte. Siden gjenfortalte han det til menneskene rundt seg. Noen skrev ned det han sa, men de aller fleste lærte seg utenat det han fortalte dem. Muhammad fikk åpenbaringer fra Gud fra han var 40 år og helt fram til han døde.

22:27 Kall menneskene til pilgrimsreisen, og de vil komme til deg til fots og på magre kameler fra alle dype pass,

22:27 وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ

2:196 Fullfør pilgrimsreisen og besøk for Gud. Hvis dere er forhindret, så bring et offer som dere kan overkomme. Rak ikke hodet for affendylene har nådd frem til sitt offersted. Hvis noen av dere er syk eller det fellar ham noe i hodet, så kan han løse seg ved faste, en gave eller et offer. Når dere er trygge, og noen vil ta med besøket for pilgrimsritualet, så la hans offer være slikt som kan overkommes. Den som inset har, la ham faste tre dager under pilgrimsreisen og syv dager når dere kommer hjem. Dette er ti dager i alt. Dette gjelder ham hvis familie ikke bor ved den hellige moské. Frykt Gud og vit at Gud er streng når det gjelder straff.

2:196 وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ فَفِئْتُهُ مِنْ صَبِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَمَنْ شِئْتُمْ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامًا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فَمَا فِي الْحَجِّ وَسَعَتُهُ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِنَاسٍ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ خَافِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَالْعُقُوبَاتِ

Figur 1: Kilde 1 i kildepakken – Hentet fra lærebok i KRLE fra 2008 og Koranen.

På chartertur til det aller helligste

Denne måneden er det klart for storinnrykk i Mekka, muslimenes hellige by. Flere millioner muslimer samles der, og tilreisende på pakketur fra Norge kan vente seg et komplett kaos.

Charlotte Haarvik Sanden
@haarviksanden

Publisert 9. nov. 2010 kl. 20:45

Artikkelen er
flere år
gammel.

Amer Rauf prøver på ett av de to kledene han skal ha på seg i Mekka. Hele familien hjelper til med pakkingen.

FOTO: CHARLOTTE HAARVIK SANDEN / NRK

En dyr tur

De fleste pilegrimene reiser på organiserte pakketurer. Og det er ingen billig charterferie de skal på - turen til Mekka koster dem rundt 30.000 kroner.

- Det er nesten umulig å gjennomføre denne pilegrimsreisen alene. Det er så mye som må være i orden på forhånd - alt fra overnatting til vaksinekort, og personopplysninger som må sendes til riktig sted. Derfor velger de fleste å reise på pakketurer, forteller reiselederen.

- Det største i livet

Pilegrimsreisen til Mekka er en av islams fem søyler, og noe av det største en muslim gjør i livet. Hele familien deltar i forberedelsene, og i helgen arrangerte Raufs familie en stor avskjedsfest for ham.

- De fleste muslimske familier gjør dette når et familiemedlem skal dra på pilegrimsreise. De ber de for meg og synger. Også spiser vi masse god mat, forteller Rauf.

- Det er en fantastisk reise, og tanken er at vi på en måte skal bli født på ny. Vi går rundt Kaba i hvite kleder, lik de vi begraves i når vi dør. Slik viser vi at vi begraver vårt gamle liv med alle dets synder, og fødes på ny - renset.

- Derfor barberer vi også bort alt håret vårt på denne turen, sier han.

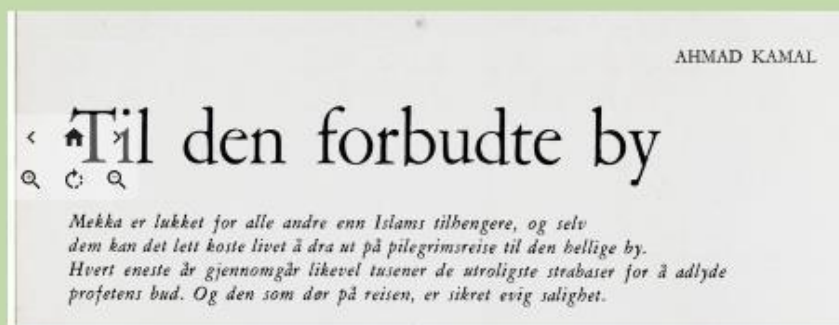
Figur 3: Kilde 2 i kildepakken (del 2)

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=9QhGZI113xg>

Denne kilden er en 360-video. Skriv inn URL adressen på PC og se og lytt til videoen. Gjerne se den flere ganger og spol frem og tilbake hvis du vil.

Figur 4: Kilde 3 i kildepakken – hentet fra Youtube

Figur 5: Kilde 5 i kildepakken (Del 1)

Resten av natten tilbragte vi sammen med pilegrimer fra Java, på halmsekker i femte «etasje» i en primitiv steinbygning som nærmest minnet om et fangetårn, og som hadde stått der i hundrevis av år. Ved ti-tiden neste morgen dro vi av sted til den overbygde Mas'a for å se på basarbodene. Temperaturen var 46 grader, og 160 pilegrimer var strøket med av varmen det siste døgnet. Her var tonnevis av rosenkranser med perler av rav og sjeldne stener, og aromatiske tresorter. Her var silke og moskus, røkelse, rosenolje, rosenvann – og leskedrikker.

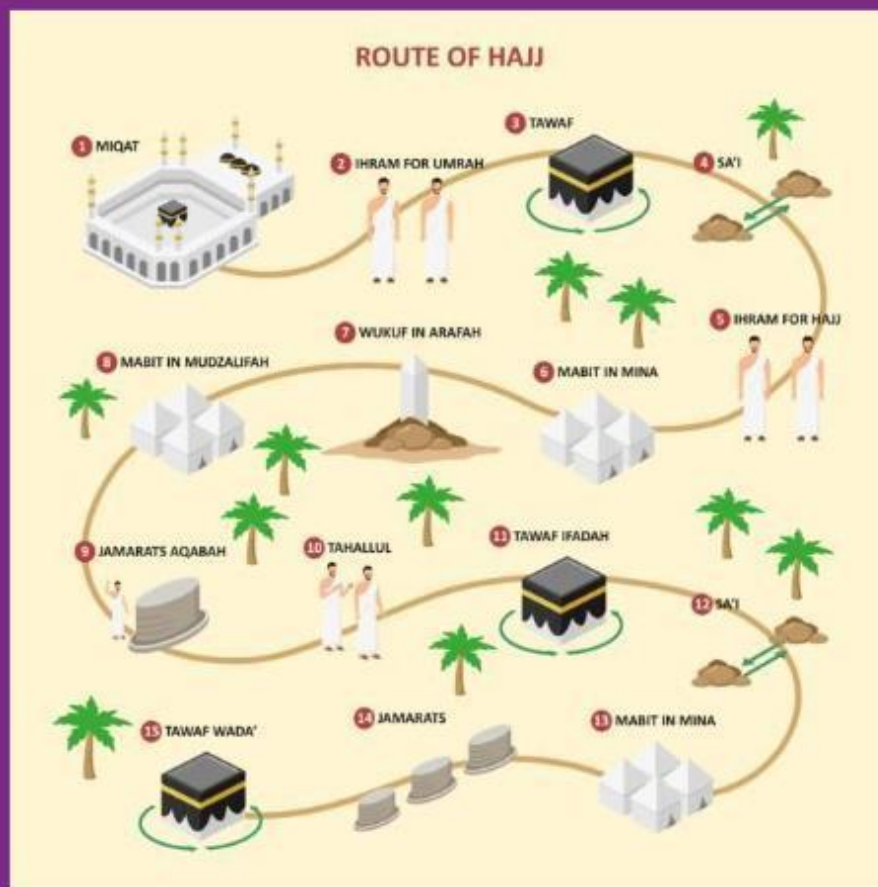
Ute på den glohete gaten sto en av Mekkas egne innvånere og solgte skittent sukkervann til forbipasserende. En pakistaner med innfalne øyne nærmet seg, viste frem sin tomme pengepung og oppsvulmede tunge og tryglet i barmhjertighetens navn om å få noe å drikke. Vannselgeren ville jage mannen vekk, men da kom vi til og betalte for ham.

Dette fikk kjøpmannen til å sette i et forarget utrop. «Koranen sier at bare de som har råd til å betale sin reise, har lov til å dra på pilegrimsferd. Dere har bare gjort vondt verre for ham ved å forlenge dødskampen!»

Dette skiltet står ved en av innfallsveiene til Mekka, 17 kilometer utenfor den hellige by. Teksten sier på engelsk og arabisk at det er 300 meter til en kontrollpost, hvor man må vise legitimasjon.

Figur 6: Kilde 4 i kildepakken (del 2)

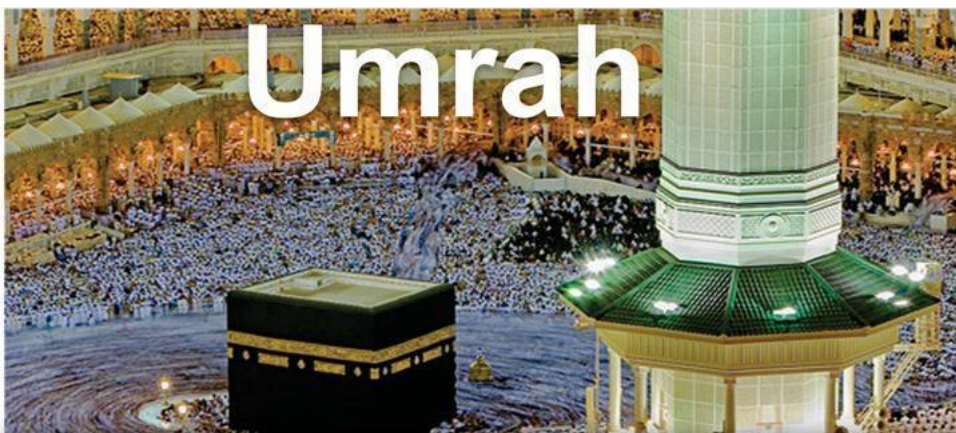

Hajj består av en rekke ritualer som pilegrimene gjør over flere dager. Ritualene er knyttet til det muslimene tror på og kjente fortellinger i Islam.

Tawaf: Kanskje det mest kjente ritualet er Tawaf. Da går muslimene 7 ganger rundt Kaba, og rører ved den sorte sten hvis det er mulig.

SA'i: Muslimene går også syv ganger mellom Safa og Marwa, to høyder i Mekka. I dag er det innebygd passasje. Dette er til minne om Hagar som var på søken etter vann til sønnen Ismail. En vannkilde åpnet seg for henne før alt håp var ute. Kilden heter Zamzam kilden. Her hviler og drikker muslimene.

Figur 7: Kilde 5 i kildepakken – hentet fra SNL

Umrah

Avreise 15.12.2022

fra **19590,- kr**

Hjemreise 25.12.2022

المركز الثقافي الإسلامي بالنرويج
Islamic Cultural Centre Norway
dialog og kunnskap

Avreise 21.12.2022

fra **21590,- kr**

Hjemreise 31.12.2022

5 ★
Hotell

Ziarat

Visum

Transport

umrah
kurs

Reiseleder

Makkah

Marriott

Madinah

Pullman Zamzam

Prisen gjelder for en person boende i en firemannsrom.
Priser gjelder for standardrom hvor 4 personer deler rom.
Romkonfigurasjonen på quad er 2 store og 2 gjestesenger,
trippel er 2 store og 1 gjesteseng (gjelder kun Marriott).
Med forbehold om endringer. Ved endringer av krav fra
myndighetene kan rom konfigurasjons endres. Differansen
m å d e k k e s a v d e n r e i s e n d e .

90027522
93657015
umrah@islamic.no

Figur 8: Kilde 6 i kildepakken (del 1)

REISEAVTALE FOR HAJJ

Hajj og Umrah kontor

Vennligst les gjennom følgende og signer under:

Jeg er klar over at:

- DIFs ansvar er kun å hjelpe meg med å ordne hajj visum og opphold i Makka og Madina.
- Jeg er klar over at flyselskapet er ansvarlig for flyreisen og bagasjen mellom Oslo - Jeddah - Oslo.
- Hvis jeg blir forsinket og mister flyet til Jeddah/Oslo da er det mitt ansvar å komme frem på eget hånd.
- DIF har ikke noe som helst ansvar for eventuelle fly forsinkelser eller mistet bagasje.
- Bagasje vekten bestemmes av flyselskapet, DIF tar på seg intet ansvar om dette.
- Beløp som er blitt innbetalt til DIF, vil ikke bli refundert dersom jeg har fått visum på passet mitt og ikke ønsker å reise.
- DIF er ikke ansvarlig for eventuelle forsinkelser på flyplassen i Oslo og Jeddah, Vær forberedt på at det kan være lang vente tid på Oslo og Jeddah flyplass. Vente tiden under Hajj kan fort bli 4-8 timer, eller mer.
- Reisen mellom Jeddah, Makka, Madina og i Masha'ir er organisert av Saudi-Arabiske myndigheter. DIF har ikke noe ansvar for denne del av reisen.
- Under oppholdet i Mekka og Medina vil rom bli fordelt til kvinner for seg og menn for seg. Jeg er klar over at jeg ikke har noen rett til å motsette meg dette, og at jeg plikter å godta delingen. Det vil være 4-5 personer per rom. Jeg har kun krav på en seng i hotellet i Makkah og Madinah og kan ikke kreve hvem som skal være med i rommet.
- Jeg er selv ansvarlig for å fullføre min hajj og umrah for å oppfylle de pliktene som gjelder. DIFs ansvar er å veilede i form av *dars* osv.
- Jeg plikter å melde fra til DIF om eventuelle varige/alvorlig sykdommer før avreise.
- Jeg er selv ansvarlig for å oppsøke lege/sykehus ved eventuell sykdom i Saudi Arabia og er selv ansvarlig for alle utgifter.
- Jeg er klar over at jeg selv er ansvarlig for min bagasje og for eventuell overvekt.
- Det er forbud å røyke i rommene i hotellet.
- Jeg plikter til å følge den informasjonen jeg får fra min gruppe lederen.
- Jeg er erkjent med at Saudi Arabiske lover ikke tillater meg å reise fra Makkah og Madinah uten tillatelse fra myndighetene. Hvis jeg ikke følger dette så er jeg selv ansvarlig for dette, DIF tar intet ansvar i slike tilfeller.

Det Islamske Forbundet

Hajj og Umrah Kontor
Calmeyers gate 8, 0183 Oslo
Tlf.: 22 99 36 60 Faks.: 22 99 36 67
E-post: hajjogumrah@gmail.com

Jeg har lest og godtar vilkårene i reiseavtalen:
Den reisendes navn (SKRIV MED BLOKKBOKSTAVER):

Navn: _____

Sted, Dato _____ Underskrift _____

Figur 9: Kilde 6 i kildepakken (del 2)

Kildene i kildepakken kan printes ut og legges i konvolutter eller elevene kan få dem digitalt. Fordelen med fysiske kilder er at elevene lett kan bla seg frem og tilbake og streke under eller ringe rundt interessante observasjoner.

De ulike kildene har ulike perspektiver og hensikter, men også ulike formater. Elevene tar til seg informasjon fra disse kildene samtidig som de svarer på spørsmål fra et refleksjonsskjema. Det skal fungere som en veileder for elevene og som skal hjelpe til med den kritiske refleksjonen over kildene.

Det første skjema brukes for at elevene skal kartlegge de ulike kildene, og da er det naturlig å svare på spørsmål som når og hvor det ble skrevet, men også hvem som kommer til orde og hva kilden egentlig er opptatt av å fortelle om.

	Spørsmål	Snakk sammen/noter ned stikkord til hver enkelt kilde
Kartlegging av kilden	Når ble dette skrevet? Hvor ble det skrevet? Hvem kommer til ordet i denne kilden? Hva er hun, han eller den opptatt av?	

Når elevene begynner å bli ferdig med oppgavene kan det være lurt å ta spørsmålene i plenum og høre med de ulike gruppene om hva de har funnet og hvordan de har tenkt. Elevene kan ha kommet frem til ulike svar. Her er det spennende å reflektere rundt hvorfor de har tenkt som de har tenkt.

Før elevene går i gang med det siste arket kan det være lurt å gi elevene innføring i hva innenfra- og utenfraperspektiv er for noe. Modellen under er utviklet av Eidhamar:

- Personlig utenfra - tilnærmingen man som privatperson har til religioner og livssyn man selv ikke tror på.
- Personlig innenfra - forholdet man har til eget livssyn.
- Faglig utenfra - beskriver og analyserer en livssynstradisjon vitenskapelig uten å ta hensyn til rådende synspunkter innen tradisjonen selv.
- Faglig innenfra - gir en vitenskapelig beskrivelse og analyse av mangfoldet i hvordan ulike tilhengere av et livssyn forstår sitt eget livssyn sett innenfra.

	Spørsmål	Snakk sammen og svar på spørsmålene til hver enkelt kilde.
Hajj	Skriv ned tre ting du mener er sentrale for kunnskap om hajj i denne kilden Har kilden et innenfra- eller utenfraperspektiv? Personlig eller faglig perspektiv?	

Oppsummering 10 min

Hvordan ser hele bildet av hajj ut for gruppen?

Snakk sammen om hva hajj er for noe etter alt dere har lært i løpet av dagen.

Hvordan ville dere respondert på spørsmålet: Hva er hajj?

Egne erfaringer

Erfaringene mine fra dette undervisningsopplegget er basert på min egen intervensjon med dette undervisningsopplegget på tiende trinn vinteren 2023 og en analyse av elevenes muntlige refleksjoner i klasserommet til min masteroppgave.

- Elevene mangler et begrepsapparat for å snakke om og reflektere over kilder. Derfor tror jeg det er viktig å introdusere elevene for noen begreper. Spesielt personlig og faglig innenfra- og utenfraperspektiv er begreper jeg tror elevene vil å god nytte av i arbeidet med kilder.
- En aktiv lærer vil være sentralt for å stimulere til refleksjon dersom elevene stopper opp. For eksempel ved å gå igjennom oppgavene i plenum.
- Læreren bør også gjøre seg godt kjent med kildene for å kunne utdype eller forklare kildene dersom elevene trenger det.

- Når det kommer til kildepakken er det mange måter å presentere denne på. Her tenker jeg at lærer står fri til å velge litt. Det er flere måter å presentere kildene på. De kan ses på i en bestemt rekkefølge. En kan kontrastere 360-video til de andre kildene. Noen kilder kan leses høyt. Her må lærer ta vurderinger basert på klassens og elevgruppen.

Mål	Hva	Hvordan	Hvorfor (fagdidaktisk begrunnelse)
Analysere og reflektere kritisk over kilder i religionsfaget	Elevene skal øves i å reflektere kritisk over ulike kilder til informasjon om og kunnskap om pilegrimsreisen i islam.	Intro: Lærer underviser elevene kort om pilegrimsreisen i Islam. Hoveddel: Elevene settes i grupper på 3-5 og får utdelt hver sin kildepakke med seks ulike kilder. I kildepakken inkluderes en 360-video. Elevene må derfor ha tilgang på laptop eller nettbrett. Kildene har tilhørende kartleggingsspørsmål og refleksjonsspørsmål. Avslutning: Oppsummering av refleksjonsspørsmål i plenum.	Det å jobbe med kilder er nevnt på mange ulike måter i ulike deler av læreplanverket. Arbeid med kilder har litt ulike betydninger og mål. Vi kan koble det å jobbe med kilder i faget til Eidhamars modell for hvordan vi kan forstå religion fra de ulike perspektivene personlig/faglig innenfra- og utenfraperspektiver (Eidhamar, 2019). Videre har Jacksons fortolkende tilnærming, gjennom de tre nivåene individ-, gruppe- og tradisjonsnivå, en måte å forholde seg til hvordan kilder i religion representeres (Jackson, 2016). Religionsdidaktikeren Geir Winje og hans fire s'er er også relevant og nært knyttet til kildekritikk i religionsfaget slik vi kjenner kildekritikk fra historiefaget (Winje, 1999). Undervisningen skal stimulere til kritisk refleksjon. 360-video som en av kildene. Videoen som er inkludert i dette opplegget er en upolert og uredigert video som lar elevene være flue på veggen i mekka. På den måten har videoen et potensiale til å la elevene oppdage, utforske og gjøre seg observasjoner som både er forventet og kjent fra andre kilder, men som også er uforventet og bryter med forforståelser.

Referanser

Eidhamar, L. G. (2019). Innenfra eller utenfra, faglig eller personlig? Perspektiver i religions- og livssynsundervisningen belyst ut fra internasjonal debatt.

<https://doi.org/10.5617/pri.6855>

Jackson, R. (2016). A Retrospective Introduction to Religious Education: An Interpretive Approach. *Discourse and Communication for Sustainable Education*, 7(1), 149-160.

<https://doi.org/10.1515/dcse-2016-0011>

Winje, G. (1999). Religion på nett. 1, 9. <https://www.geirwinje.no/files/religion-internett.pdf>